

ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДУ РОЗПІЗНАВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМАХ ГОЛОСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

В даній роботі проаналізовано методи обробки та розпізнавання мовних сигналів, що можуть бути використаними у системах голосового управління, проведена порівняльна характеристика та обґрунтовано вибір статистичного методу.

Ключові слова: голосове управління, мовний сигнал, марковська модель.

Abstract

This paper analyzes the methods of processing and recognition of speech signals that can be used in voice control systems, comparative characteristics and substantiates the choice of statistical method

Keywords: voice control, speech signal, Markov model.

Побудова системи голосового управління є в даний час актуальною, оскільки завданням таких систем є виділення і розпізнавання з потоку звукового сигналу (як мовного, так і не мовного) заздалегідь певного набору мовних команд, що може широко застосовуватись в цифрових пристроях. Прикладом такої команди може служити фраза "Включити світло". При цьому система не повинна реагувати на інші ділянки звукового сигналу, включаючи і ті, які містять окремі слова зумовлених команд. Такі системи здатні істотно полегшити взаємодію користувача з комп'ютерною системою. Особливо ця ідея розвинена в концепції так званих «Розумних будинків», сучасних автомобілів та мобільних пристроїв. Більш того, іноді голосовий інтерфейс є необхідним компонентом для людей з різними вадами та допомагають їм краще комунікувати в суспільстві [1].

Більшість сучасних систем автоматизованого розпізнавання команд голосового управління використовують модульну архітектуру з використанням блоку підсилення мовлення (speech enhancement), детектора голосу (VAD), перетворювача сигналу в вектори особливостей (Frontend) і головного модуля (searchengine), що взаємодіють за таким алгоритмом розпізнавання ключового слова:

- 1) цифровий сигнал надходить в модуль підсилення мовлення [2], де підвищується якість сигналу внаслідок видалення шумів і внесеного каналом спотворення;
- 2) детектор голосу виділяє ділянки сигналу, що містять мову;
- 3) мовні ділянки за допомогою модуля перетворення сигналу в вектори особливостей перетворюються у вектори коефіцієнтів, які надходять в головний модуль;
- 4) в головному модулі відбувається безпосереднє визначення наявності і розпізнавання команди.

Таким чином, на виході головного модуля сформується інформація щодо наявності команди.

Серед інших, найбільшої популярності набули такі методи як статистичний та метод ковзного вікна

Статистичний метод [1] передбачає побудову таблиці ймовірностей використання слів в кожному граматичному значенні. Це завдання можна вирішити на основі тестових текстів, проаналізованих вручну. В англійській мові завдання на цьому етапі називається Part-Of-Speech tagging [1]. Розглянемо пропозицію англійською мовою: «The can will rust». Отже, the - визначення артикль або частка «тем»; can - може одночасно бути і модальним дієсловом, і іменником, і дієсловом; will - модальне дієслово, іменник і дієслово; rust - іменник або дієслово. Слово «can» в більшості випадків використовується як дієслово, але іноді воно може бути і іменником. З огляду на цей недолік, була створена модель, яка бере до уваги той факт, що після артикля піде прикметник або іменник [3]:

$$\arg \max \prod_{t=1}^n p(w_t | t_t) p(t_t | t_{t-1}),$$

- де t – tag (іменник, прикметник і т.д.);
- w - слово в тексті (rust, can ...);
- $p(w | t)$ - ймовірність того, що слово w відповідає tag;
- $p(t_1 | t_2)$ - ймовірність того, що t_1 йде після t_2 .

З запропонованої формули видно, що потрібно підібрати теги, щоб слово підходило tag, і tag підходив попередньому tag [4]. Даний метод дозволяє визначити, що «can» виступає в ролі іменника, а не як модального дієслова. Ця статистична модель може бути описана як ергодична прихована марковська модель (ПММ)[3], що представлена на рисунку 1. Саме таку модель доцільно використовувати для ефективного розпізнавання мовлення, зокрема для кращої ідентифікації структури речення, як описано в прикладі вище.

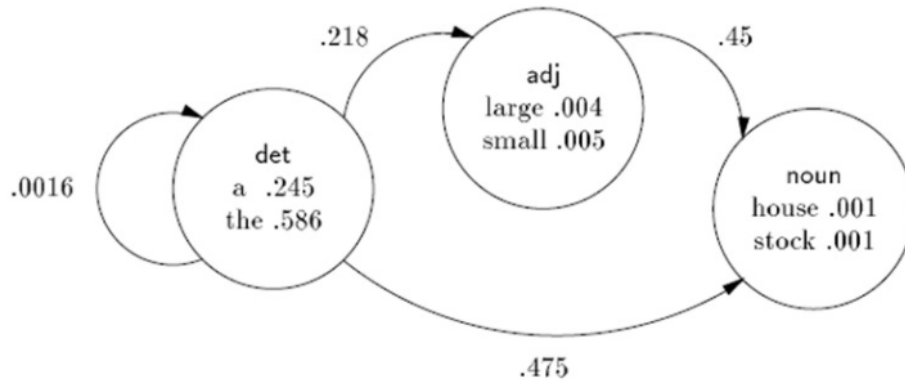

Рисунок 1 – Ергодична марковська модель

Метод ковзного вікна – алгоритм трансформації, що дозволяє сформувати з членів тимчасового ряду набір даних, який може служити навчальною виборкою для побудови моделі прогнозування [5]. Під вікном у даному випадку розуміється часовий інтервал, що містить набір значень, які використовуються для формування навчального прикладу. У процесі роботи алгоритму вікно зміщується в часі на одиницю спостереження, а кожне положення вікна утворює один приклад. Суть методу ковзного вікна при розпізнаванні мовлення полягає у визначенні входження ключового слова за допомогою алгоритму Вітербо [4], який широко застосовується для розпізнавання мовлення.

Цей алгоритм вирішує таку задачу: дано вектор спостережень (o), потрібно визначити найбільш підходящу послідовність ПММ (s) і переходів між їх станами для цього вектора спостережень (рис. 2). Так, на рис. 2 зображені всі можливі шляхи для даної ділянки сигналу і певної послідовності ПММ. Часто для оцінки шляху використовується значення ймовірності, отримане за допомогою алгоритму Вітербо.

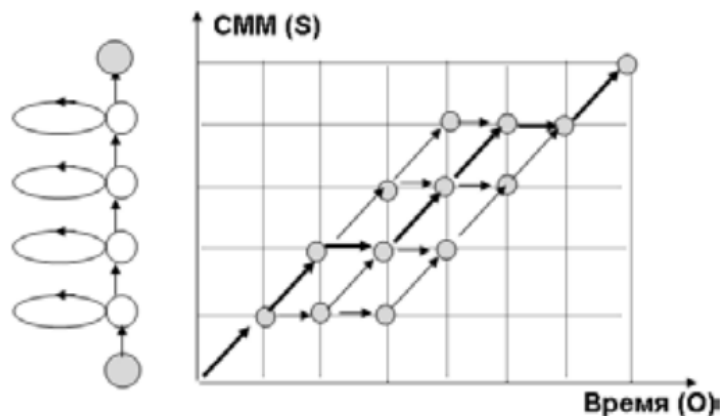

Рисунок 2 - Приклад роботи алгоритму Вітербо

Алгоритм Вітербо дозволяє зробити найбільш ймовірне припущення про послідовність станів прихованої марковської моделі на основі послідовності спостережень.

Порівняльна характеристика обох описаних методів наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняльна характеристика методів

Метод	Переваги	Недоліки	Основні вимоги до методу
Статистичний метод	Мала ймовірність появи помилок	Велика обчислювальна складність, мала швидкодія, необхідність додаткового моделювання	Необхідність у великих обчислювальних ресурсах
Метод ковзного вікна	Швидкодія	Велика обчислювальна складність, необхідність додаткового моделювання, велика ймовірність появи помилок (розпізнавання ключових слів як загальних)	Необхідність у великих обчислювальних ресурсах, необхідна збалансована мовна база, якісний підбір ключового слова

Таким чином, дані методи розпізнавання мовних сигналів, що можуть бути використаними у системах голосового управління, мають такі спільні недоліки, як велика обчислювальна складність та необхідність додаткового моделювання. Проте, статистичний метод є кращим варіантом для оптимізації та усунення означених недоліків, зокрема, через імплементацію алгоритмів розпізнавання ключового слова. Оптимізація даного методу покращить швидкодію та зменшить обчислювальну складність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Т.К. Винцюк. Анализ, распознавание и смысловая интерпретация речевых сигналов. — Киев. Наукова думка, 1987.
2. Методы автоматического распознавания речи: В 2-х книгах. Пер. с англ./Под ред. У. Ли. — М.: Мир, 1983. — Кн. 1. 328 с., ил.
3. Синтез и распознавание речи. Современные решения: А.В. Фролов, Г.В. Фролов.
4. G. David Forney, Jr. The Viterbi Algorithm: A Personal History /MIT
5. Armagnac, Alden P. "Tell It to Sceptron!" // Popular Science. — April 1963. — Vol. 182 — No. 4 — P. 120.
6. Davies, K.H., Biddulph, R. and Balashek, S. (1952) Automatic Speech Recognition of Spoken Digits, J. Acoust. Soc. Am. 24 (6) pp. 637—642

Савчук Тамара Олександрівна — к.т.н., професор кафедри комп'ютерних наук ВНТУ, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95.

Пупко Олександр Валерійович — аспірант кафедри комп'ютерних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95, e-mail: salexpk@gmail.com.

Tamara O. Savchuk — Cand. Sc. (Eng), Assistant Professor, Professor of the Computer Sciences Chair, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Khmelnytske Shose, 95.

Oleksandr V. Pupko — Postgraduate Student of Computer Science Department, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, Khmelnytske Shose, 95, e-mail: salexpk@gmail.com.